

tugelige privilegier. En ejendommelig selvmodsigelse hos forfatterinden må i denne forbindelse anholdes. P. 137 hævdes det, at allerede Knud den Hellige gav kirken jurisdiktion over egne undersåtter. P. 158 derimod oplyses (korrekt), at de første kirkelige domstole træffes under kong Niels, hvor der dog endnu er tale om jurisdiktion over gejstlige. Denne besynderlige fejltagelse er årsag til, at domkapitlets birkeret hævdes at indtræde i 1000-tallet og bispens først ca. 100 år senere.

Sligt er dog en undtagelse. I øvrigt imponerer forfatterinden ved sin store belæsthed i både tysk og dansk litteratur, og hendes bog rummer et uomgængeligt materiale for al fremtidig forskning i middelalderlige danske retsforhold.

Helge Paludan

Jørgen H. P. Barfod: Danmark-Norges handelsflåde 1650-1700. (Søhistoriske Skrifter, VI, udgivet af Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg 1967). 210 s.

I et par indledende kapitler skildrer søfartshistorikeren, lektor Barfod den geografiske og klimatiske baggrund for den dansk-norske skibsfart og de forudsætninger, man i 1600-tallet havde for at navigere: søkort, måleinstrumenter, fyrvæsenet. Dernæst følger en gennemgang af forhold vedrørende den dansk-norske handelsflåde, målangivelser, skibsstørrelser og skibstyper, ind- og udløb af skibe og handelsflådens størrelse for de forskellige byer og områder. De mange oplysninger og tabeller bygger på en systematisk gennemgang af periodens toldlister for danske, norske og slesvigske byer. Desværre er materialet i mange tilfælde temmelig ufuldstæn-

digt, og opstillingerne må bære præg deraf. Særlig mærkbart bliver det, når forfatteren opstiller tabeller over *udviklingen* inden for handelsflåden, væksten i skibsfart og tonnage.

Efter denne oversigt over handelsflåderne følger en række kapitler om skibsmaterialer, skibsnavne, skippere og redere samt et sammenfattende kapitel om skibsfarten i perioden, dens totaltal og opgaver. Til sidst bringes en række tabeller og et udførligt register.

Det store og spredte stof er ikke altid lige klart ordnet; kapitlerne kan indeholde mere, end overskriften angiver, og opstillingerne er ikke altid konsekvente. Barfods bog samler dog et stort, usammenhængende og desværre også ufuldstændigt materiale. De vundne resultater må sikkert i flere tilfælde benyttes med varsomhed; de giver dog visse holdepunkter for en bedømmelse af mange forhold inden for den dansk-norske søtransport i 1600-tallets anden halvdel.

Ole Degn

Johan Thomas Lundbye: Et år af mit liv. Udgivet af Mogens Lebech. (Foreningen for Boghåndværk, Nyt Nordisk Forlag, 1967). 174 s.

Maleren Lundbyes »dagbog« 1842-43 har været kendt længe. Brudstykker af den har været offentliggjort, Karl Madsen har benyttet den i sin biografi af Lundbye, og Ib Ostenfeld havde den som hovedkilde for sin disputats i 1937 om det manio-depressive hos Lundbye.

Udgivelsen i helhed er imidlertid velmotiveret. For kunsthistorikeren er der næppe mere at hente end allerede sket er; men den giver den historisk interesserede læser et følt og levende genrebillede af efterromantikens

ungdom, af idealer og levevis – herunder også af kunstnerliv. Der er oplysninger om rejseliv i Danmark, om Grundtvigs indflydelse, om en række af tidens kunstnere. Alt er det dog set gennem Lundbyes øjne, idet dagbogen mere er en samling refleksioner over oplevelser end konkrete dagbogsoptegninger.

Bogen – på grund af den brede kolumne noget besværlig at læse – er illustreret med en række af Lundbyes skitser. Mogens Lebech har skrevet en udmærket introduktion.

Vagn Dybdahl

Interims instruction for felttjenesten 1805. (Forlaget ZAC, fotografisk optrykt 1967). 54 s. – Kort beskrivelse af de nye befæstningsanlæg ved København, 1889. (Forlaget ZAC, fotografisk optrykt 1967). 13 s. og 3 planer. H. Frobenius: Københavns nye befæstningsanlæg. (Oversat fra »Jahrbuch für die deutsche Armee und Marine« 1849; Forlaget ZAC, 1967). 40 s. og 1 plan. – Chr. V. Bruun: Danske uniformer. Første samling, 1837. (Forlaget ZAC, fotografisk optrykt 1967). 201 s.

Nogle militærhistoriske kilder er her udgivet i fotografisk optryk. Felttjenesteinstruktionen har mest kuriositetens interesse; det er kun de færreste, der dyrker militærhistorien så detaljeret, at den kommer ind i billedet, og de, der gør det, vil alligevel have adgang til den. I øvrigt er den ganske oplysende, men det kræver en del baggrund for at kunne udnytte den. Beskrivelsen af Københavns befæstning, af Ingeniørkorpset udarbejdet til fortrolig brug, er derimod af betyde-

lig almen værdi – ikke fordi den rummer ukendte oplysninger; men den giver en kort og klar beskrivelse af fæstningssystemet ledsaget af gode planer. I undervisningen vil den ofte kunne anvendes med fordel. Den vil med udbytte kunne suppleres med Frobenius' beskrivelse, der første gang fremkom som en artikel i »Jahrbücher für die deutsche Armee und Marine« i 1894 og indtil nu har været den mest oplysende artikel om fæstningen. Den tyske beskrivelse, der forbløffede samtiden ved sin korrekthed og detaljerighed, er på flere punkter mere indgående end den danske og giver vel også et bedre indtryk af hele fæstningsanlæggets idé og plan.

Bruuns pragtfulde uniformsværk vil ofte kunne komme til nytte. I nyudgaven er farverne ikke gengivet, men i det tredje bind, der skal slutte samlingen, beskrives uniformernes farver. Det første bind gengiver 93 uniformer – der var jo endnu uniformer for hvert regiment. Bogen slutter med nogle oplysninger om gradsbetegnelser m. m.

Vagn Dybdahl

Gerd Callesen. Sozialdemokratie und Köllerpolitik. Ein Briefwechsel zwischen führenden deutschen und dänischen Sozialdemokraten zur Frage der Nationalitätenpolitik in Nordschleswig in den Jahren 1898 und 1899. Zeitschrift der Gesellschaft für schl.-holst. Geschichte. Band 92 (1967), s. 129–54.

I dette års bind af Zeitschrift der Gesellschaft für schleswig-holsteinische Geschichte har cand. phil. Gerd Callesen, Åbenrå, offentliggjort en interessant brevveksling mellem danske og tyske socialdemokratiske ledere fra